

tenként el-elmaradnak. Szabadon, kissé talán tiszteletlenül kezeljük az anyagot — ám ügyelve arra, hogy a kiragadott részletek ki ne forduljanak eredeti értelmükből. Az egész másor gondolati magvát tartjuk mindig szem előtt. Shakespeare-rel valljuk: a cél a fontos, nem az út...

Erdélyi György harminchárom éves. 1967-ben szerzett működési engedélyt mint előadóművész, azóta lép fel versműsoraival, különböző irodalmi összeállításokkal. Emellett többféle kenyérkereső foglalkozást űzött, volt szállítómunkás, rakodó, rajzoló. Hosszú éveken át szerepelt az Egyetemi Színpad társulatában. 1970-től az Irodalmi Színpad, 72 óta pedig a Bartók Gyermekszínház tagja.

— *A művészet kohéziót teremt olyan emberek között, akik különben nem találkoznának... Nyelvünk szegényedik s ez lelkünk szegényedését jelzi... Korunk kérdéseit szeretnénk a magunk (és mások!) személyes problémájává avatni. A „Színe és fonákja” például a történelem hullámszását, dialektikáját szeretné bemutatni... A minden korban nélkülözhetetlen, meghatározó jelentőséggel bíró személyes emberi felelősséget akarjuk ébresztgetni: „De a tüzet, fiatal testvéreim, a tüzet ne hagyjátok kialudni...”*

Mintha egyetlen verset hallanánk: Zrinyitől Pilinszky Jánosig háromszáz év magyar íróinak, költőinek művei épülnek egyetlen hatalmas verssé az est folyamán. Ennek a versnek belső tereit mélyítette, gondolati fordulatait,

érzelmi fortissimóit élezte-fokozta Szabados György zongorajátéka. Dramaturgiai funkciójú, mindvégig rögtönzött zenéje Liszt, Bartók, Sztravinszkij, Schönberg és a magyar folklór világából idézve, hol párhuzamosan, hol elmentésen haladt a szöveggel. Egyszerre kapcsolva és eloldva azt történelmi idejétől — új térbe és időbe emelve így a szövegrészleteket.

„Szabados invenciózus, alkotó erejű muzsikusként — állapítja meg Gonda János —, olyan fajta, akit az amerikai jazzben »innovator«-nak hívnak: nem a meglevő nyelvet átvevő, folytató, továbbfejlesztő, hanem új világot teremtő művésztípus.” 1972-ben a San Sebastian-i fesztiválon neves zenészekből álló kvintettjével a free jazz nemzetközi nagydíját nyerte el. Azóta is rangos szereplője a magyar jazz-életnek. Nemrég megjelent *Esküvő* című lemezének kritikájában írja róla Gonda: „Mai zenéjének alapja a magyar folklór, különösen a költői szépségű népdalladák »rubátó-világa«, egyfajta ütem nélküli, aszimmetrikus, de rendkívül határozott ritmika és egyéni improvizációs stílus.”

Nem irodalmi élményt kívánnak nyújtani: valami egyetemesebbet, amit maga az irodalom is. Szó és zene: a nyelv, amelyen szólnak — egy emberibb élet, egy erkölcsi tartás érdekében. Szép, de nehéz, gyakran visszhangtalan és hálátlan vállalkozás az övék. Feltétlenül figyelmet érdemlő.

KIPKE TAMÁS

Tájékoztató

A GONDOLAT KÖNYVKIADÓ újdonságai közül említést érdemel a Lux Alfréd szerkesztésében megjelent tanulmány-gyűjtemény, *Az alakuló ember*, amely a magyar közoktatás fejlesztésének és korszerűsítésének egy-egy fontos kérdését tárgyalja. Körültekintő, alapos elemzést nyújt Zrinszky László (Az oktatás nevelő hatása), Komlósi Sándor (A család és a környezet szerepe a nevelésben), H. Sas Judit tesztje az ország különböző részeiből származó, különböző életkorú és iskolatípusba járó 804 fiúnak és lánynak tette föl a kérdést, hogyan képzel el tíz év múlva egy napját, a reggeli felkeléstől az esti lefekvésig. A válaszok betekintést nyújtanak egy új generáció gondolkodásába, társadalmi és egyéni magatartásának alakulásába. Méret Fe-

renc a serdülőkor kezdetének önismereti érzékenységéről szól a tőle megszokott mélységgel és hozzáértéssel, Szilágyi Vilmos a nemzeti nevelés egykori és mai álláspontját világítja meg. A kötet szembevetendő hiányosságai, hogy a permanens oktatás és nevelés témaköréből kifejejtette az úgynevezett kettős nevelés problematikáját, a kétfajta szemlélet közti ütközés feloldásának, illetve a közös feladatok végzése folytán kialakult együttélésének kérdését. — Horváth György Dési Huber Istvánról szóló monográfiája a Kiadó színterében szemben-sorozatában látott napvilágot. A művész életét, munkásságát feldolgozó, sok új adatot, irásos emléket közlő munka adósságot törleszt Dési Huberrel szemben, elvégzi azt az értékelést, amely — a teljesebb kép, a nagyobb távlat birtokában — képzőművészetünk jelentős kincsévé avatja Dési élet-

művét. — A Magyar História legújabb kötete, »Az Aranybullák évszázada Kristó Gyula munkája. A XIII. századi Magyarország történetét mutatja be, számos téves elképzeléssel ellentétben igyekszik — a legújabb történetfelfogás és -kutatás alapján — megbízhatóbb, árnyaltabb képet adni a tatárjárás és az utolsó Árpádok évszázadáról. — A Tény, érték, ideológia c. válogatás a nyugatnémet szociológia pozitívizmus-vitáját mutatja be. A vita két pólusán az ún. frankfurti iskola teoretikusai (Adorno, Habermas) és a „kritikai racionalizmus” tudományfilozófiájának képviselői (Popper, Albert) foglalnak helyet. A számunkra is rendkívül hasznos vitaanyagból kiemelünk Adorno „Szociológia és empirikus kutatás”, „Az elmélet és empiria viszonya a szociológiában” c., Herbert Marcuse „Filozófia és kritikai elmélet”, Jürgen Habermas „Analitikus tudományelmélet és dialektika” c., valamint Papp Zsolt bevezető, eligazító írását. — N. Tinbergen Nobel-díjas fiziológus munkája, Az ösztönről az egyén magatartásának fejlődéséről, a magatartás evolúciójáról szól az állatvilágban, nem egy jelenséget az ember viselkedésére is vonatkoztatva. Némely biológiai alaptörvény ugyanis az emberre is érvényes, jóllehet az emberi magatartás humanizációja még sok kérdést hagy megválaszolatlanul. — A Nagy Magyar Írók sorozatban Berzsenyi Dánielről írt Orosz László. A költő életét, munkásságát, a korabeli társadalmi és irodalmi viszonyokat bemutató esszé szembevető hiányossága, hogy sem Berzsenyi vallásosságának forrásait, kereszténységének összetevőit nem világítja meg — amely pedig költészetének lényegi eleme —, sem a világirodalmi párhuzamokat nem vonja meg, amelyek a költő írájának helyét és rangját tanúsítanák, így adósunk marad többek közt Takáts Gyula ragyogó eszmefuttatásainak feldolgozásával és a kortárs magyar költészetre gyakorolt Berzsenyi-hatások elemzésével.

*

A PETŐFI IRODALMI MÚZEUM ÚJ BIBLIOGRÁFIAI FÜZETEI. A PIM egészen kitűnő bibliográfiai munkát végez. Nem az Irodalomtudományi Intézet bibliográfiai sorozataival igyekszik vetekedni, hanem különböző sorozataiban irodalmunk népszerű bibliográfiáját adja a tájékozódni vágyó olvasó kezébe (bár a szakember is talál e füzetekben nem egy izgalmas meglepetést).

Lukáts János: A magyar irodalom története sorozata az új kötetben már a „P”-ig ért el, Katona Józseftől Péterfy Jenőig terjed anyaga. A szerzőnek az a célja, hogy azokat a könyvekben fellelhető tanulmányokat adja

közre, melyek nagy íróink életére és munkásságára vonatkoznak. Természetesen akadnak hiányai anyaggyűjtésének, olykor talán szelekciójának alapelveit is lehet vitatni, ez azonban inkább a szűkebb szakma ügye. A legjelentősebb írók és a legfontosabb adatok ugyanis megtalálhatók Lukáts János válogatásában, amely így kitűnő segédkönyv olvasás és irodalmi kutatás közben.

Lakatos Éva: Magyar irodalmi folyóiratok című sorozata már a szombathelyi 1908-9-ben megjelent Kaczagó Világ ismertetésénél jár. E sorozatnak elsősorban az a jelentősége, hogy a szerző minden folyóirat kapcsán jelzi azt is, kik voltak legnépszerűbb munkatársai, s így dióhéjban a feldolgozott anyag története is az olvasó elé tárul. A kiadvány a katolikus irodalom kutatója számára is nélkülözhetetlen, hiszen jó néhány ma már teljesen elfeledett vallásos szellemű lapot „ás elő”, tart számon. (Csak egy példa: ki ismeri ma már a Kolozsvárt kiadott Jó Barát című lapot (1925—40), melyben a magyar irodalom színe-jáva felvonult akkor, s a szintézisre törekvő katolikus gondolat egyik ott-hona volt?)

A Múzeum tematikus sorozatában jelent meg a Magyar szocialista irodalom című füzet, mely az 1945-ig megjelent első kiadások jegyzékét tartalmazza. Az érdeklődő olvasó örömmel látja a szocialista irodalom fogalmának tág értelmezését, s izgalommal ismerkedhet néhány elfeledett, irodalmunk fejlődése szempontjából azonban alapvető kiadvánnyal. Legfeljebb az lehet zavaró, hogy meglehetősen elmosódnak az avantgard határai, több, kifejezetten avantgard alkotás és író neve szerepel itt, holott a sorozat tematikus jellegénél fogva talán más kötetben is helyet kaphattak volna.

*

A ZENEMŰKIALDÓ VÁLLALAT különböző kottasorozataiban jó néhány olyan új kiadvány jelent meg, melyet mindennapi munkájuk során templomi kórusaink is használhatnak. A következőkben e kottákat ismertetjük.

C. Ph. E. Bach: Auferstehung und Himmelfahrt Jesu (Editio Musica). Majdnem egyszerű jelent meg a hatalmas oratórium teljes és zongorakivonatú partitúrája. (A zenei anyagot Darvas Gábor adja közre, a tájékoztatót Balla György írta.) Érdemes volna egyszer ezt a valóban jelentős alkotást előadni, kitűnően reprezentálná a Bach utáni korszak egyházzenei törekvéseit, az éretlenül tovább élő nagy hagyományt, melyet e jeles szerző is a kifejezés új eszközeivel gazdagított.

Denizetti: Miserere és Ave Maria (teljes partitúra és zongorakivonat). Az olasz zene-

szerzőt inkább csak mint operák alkotóját ismerjük, annál izgalmasabb e kis remekműveivel való találkozás. Ezekben sem tagadja meg legigazibb tehetségét, magától értetődő természetességgel aknázza ki a dallam megjelenítő erejét, alaposan próbára téve szólistái tudását. (A kottákat Darvas Gábor és Nagy Olivér gondozta.)

Liszt: Szent Erzsébet legendája (zongorakivonat); a közreadás forrása a mű partitúrájának első, lipcsei kiadása. Editio Musica). A kiadó Musicotheca Classica sorozatának első darabjaként jelentette meg e nagyszerű művet Hamburger Klára bevezetőjével. Sajnos a Szent Erzsébet legendájának megszólaltatása sokkal nagyobb előadói apparátust igényel, semhogy templomainknak állandó repertoárdarabja lehetne (bár a Kapisztrán Kórus és Zenekar ma már történeti jelentőségű előadá-

saira bizonyára sokan emlékeznek még), egyes részletei azonban jói illeszkedhetnek a szertartásokhoz. Kottakiadása már régóta időszzerű volt, így csak örömmel üdvözölhetjük e szép kivitelű album megjelentetését.

Bárdos: Hűsz egymemű kar (Zeneműkiadó). Ha van következetes és hűséges folytatója Kodály Zoltán páratlan jelentőségű hagyományörzésének, Bárdos Lajos az. Bizonyossága e nagyszerű munkásságának az a hűsz kórusmű is, melyet e kötet tartalmaz. Közöttük szerepel a Kodályt köszöntő **Csodát mesélek** is, mely tisztelgés a nagy mester előtt, s jelzése annak, hogy Bárdos Lajos teljes szívvel és művészi szándékkal vállalja az örökség kiteljesítését. Hogy mily eredménnyel, Kodályhoz egyáltalán nem méltatlan invencióval, azt híven bizonyítják a magyar kórusirodalom itt található kis remekei.

ZSINATUTÁNI ÉRTELMEZŐ KISSZÓTÁR A-tól Z-ig

INSTITUCIONÁLIS (a latinban: Institutum = intézmény). „Intézményes.” Az egyházra alkalmazott jelző, ha az egyházat nem mint pusztán lelki közösséget, kegyelem-eszközt tekintjük, hanem a világban megtestesült („inkarnálódott”) konkrét alakjában. Ahhoz, hogy az egyház eredményesen fejtsse ki evangelizáló küldetését, bizonyos társadalmi szervezetre (organizáció), meghatározott tudás- és cselekvés-összefüggések rendszerére (struktúrák) feltétlenül szüksége van. Ezek az ún. „intézmények, amelyeknek természetesen mindig a változó történelmi korviszonyokhoz kell alkalmazkodniok, megújulniok, esetleg megszűnniök, ha már a korszerű evangelizáció akadályai”. A Zsinat óta igen sok panasz hangzik el az „intézményes egyház” ellen, illetőleg az „egyházi intézmény” ellen. A merev, immobilis (= változatlan), petrifikált (= megkövesedett) intézmény és a teljesen szubjektív (alanyi) kereszténység között a józan közélet minden időben meg kell találnia Krisztus egyházának.

INTEGRIZMUS (a latinban: integer = teljes, hiánytalan). Oly egyházi irányzat, mely a múlt minden intézményét, szabályát, szokásait a maguk teljességében „integer módon” akarja megőrizni. Elvileg elzárkózik minden egészséges reform elől, és nemegyszer

hatalmi eszközöket, sőt néha nem is tiszta és keresztényhez méltó eszközöket is kész igénybe venni céljai érdekében. Egyházi reformkorokban az integrizmus mindig felütötte fejét. Századunk elején a „modernizmus” ellenhatásaként szinte egyeduralgó irányzatként jelentkezett. Nyomai a zsinati megújulásokkal szemben ma is tapasztalhatók.

INTEGRÁL (szintén a latin integer szóból). Annyi, mint valamit „beleépíteni valaminek az egészébe”. Minden, amit tapasztaltunk, beleépült, azaz integrálódott személyiségünkbe. Az élet keresztjeit is integrálnunk kell magunkba, hogy ne okozzanak belső meg hasonlást. A zsinatutáni egyházra érve: gyakori kifejezésként halljuk, hogy az egyháznak integrálnia kell magába távoli népek értékeit is, — viszont az ő kultúrájukba is integrálni kell a kereszténység értékeit.

INTERKOMMUNIO (a latinban: inter = egymás közti, communio = közösség, de jelen esetben a szentáldozásra, illetőleg az Úrvacsora „asztalközösségére” értjük). Ökumenikus (= egyházak közötti) szakkifejezés: a különböző keresztény egyházak tagjainak kölcsönös szentáldozása (Úrvacsorája) más egyházak közösségében. A hivatalos egyházak általában csak korlátozottan engedélyezik, de a gyakorlat, főleg a fiataloké (elsősorban a franciaországi Taizé-i lelki találkozhelyükön) a hivatalos elvektől eltér. A kato-